Nr. 76. Anulu XXX.

GAZET'A TRANSILVANIEI.

Gazet'a ese de 2 ori: Mercurea si Duminec'a, Fói'a, candu concedu ajutóriele. — Pretiulu: pe 1 anu 10 fl. pe 1/4 3 fl. v. a. Tieri esterne 16 fl. v. a. pe unu anu séu 3 galbini mon. sunatória.

Brasiovu 9 Octobre 27 Sept. 1867.

Se prenumera la postele c. r., si pe la DD. corespondenti. — Pentru serie 6 cr. Tace'a timbrala a 30 cr. de fiecare publicare.

MONARCHI'A AUSTRIACA

Transilvani'a.

Fragmente din desbaterile societatii academice.

Precum am disu si la alte ocasiuni, mai multe discursuri tienute si discusiuni decurse in sinulu societatii academice aru fi meritatu cu totu dreptulu pastrarea si impartasirea loru la publiculu celu luminatu alu natiunii. Voindu Ddieu, asemenea desbateri, póte si mai interesante decatu cele din estimpu se voru audi si in anii urmatori; era inse bine cá acestea din estimpu care se potu considera cá fundamentulu celoru viitóre, se fia fostu pastrate nu pentru gloriol'a membriloru respectivi, ci pentru interesulu comunu. Ci totu inceputulu este greu, éra acesta este unulu din cele mai grele. Unele propuneri séu amandamente motivate s'au alaturatu la protocólele dilei; acelea se voru vedé atunci candu se voru publica in Bucuresci cu spesele societatii. Noi din partene ne-amu pastratu unele dise mai memorabile, cum si unele puncte, asupra carora decursera discusiuni mai calduróse.

In cateva siedintie ale comisiunei filologice au fostu multe disputa, déca este se se accepte séu nu, in Abecariele romanesci alfabetulu intregu usitatu in Abecariele curatu latinesci. Unii cere se intre pana si Ph si W cá litere. Resultatulu a fostu celu care se vede in propunetiunea facuta de dn. Ciparíu, ca s'au primitu numai 25. —

Asupra aplicarii literelor h, l, n, z au cursu dispute lungi si uneori fórte animate. Dnii Macsimu si Carageani voiau de ecs., cá in locu de chisma se se scrie clisma si totusi se se pronuncia chisma, in locu de omenii se se scrie omenii cá si in dialectulu macedoromanu, éra h se fia considerat'u numai cá necesariu pentru cuvente de origine straina. Cu n s'a perdutu multe óre de disputa fara resultatu, pentrucá cativa membrii cerea cá in verbii, cá remanu punu se se scrie remaniu, puniu si totusi se se pronuncia remaiu, puiu. Opusetiunea celoralalti fù in acestu punctu statu de constanta, in catu din acésta causa vedienduse cum dilele sbóra, proiectulu comisiunei se delatorà si se acceptà de base celu mai scurtu si simplificatu alu dlui Ciparíu. Anume in siedinti'a din 26 Aug. v. enunciá si dn. Ciparíu: Etimologi'a se mérge numai pana unde sufere usulu limbei. In acelasi siedintia dn. Eliadu recomandà cu totu adinsulu ortografi'a lui Petru Maioru, pe care inse dn. Ciparíu o combatù in unele parti ale ei.

Totu atunci se intonà tare de catra alti membrii, cá se nu silimu pe romani a alerga la limb'a latina, pre catu timpu etimologi'a si analogi'a limbei proprie le póte fi de totu ajutoriulu.

De alta parte se aruncà intrebarea, déca se cuvine cá la regularea limbei romanesci se consultamu cu privire la ortografia si la forme nu numai pre sembele dialecte (dacicu si macedonénu), ci si pre toti provincialismii ci pe tóte gergurile (jargon, Kauderwelsch). Respunsulu fù ca trebue, inse asiá, cá nu cumva se sacrificamu la cativa provincialismi si gerguri nici legile generali ale limbei si nici chiaru pronunciarea (fonetic'a) acceptata si domnitóre la partea cea mai mare a natiunii.

In o alta siedintia se enunciá urmatorulu adeveru comprobatu de esperinti'a tuturoru secoliloru la tóte popórale: Nici o limba n'a pututu impaca toti provincialismii si tóte dialectele; nici a nóstra nu le va puté impaca. Unu dialectu se cultiva, éra celelalte ii vinu numai intru ajutoriu.

Cu respectu la dialectulu macedoromanu se punea intrebari cá acestea: Care este numerulu macedoromaniloru? Cata este literatur'a loru? Au ei numai unu dialectu in tóte provinciele dintre Adriatic'a si Negr'a. Care sunt provincialismii loru?

Societatea academica se va vedé constrinsa a tramite filologi corespondenti acolo la faci'a loculoi, precum a tramisu academi'a maghiara in Moldov'a, in Caucasu, in Tibetu si chiaru in China.

In favórea lui H cá litera romanésca s'au produsu vocabule, precum hamu, hatiu, hai, hei, hebeucu (dela hebes), hemesitu (dela fames), hidu (faedus, franc. hideuse), holbatu, holteiu, hora, huma, huhurezu si cateva nume proprii, precum Horea, Hunedór'a, Huiedinu, Husi, care tocma se fia fostu straine, astadi nu le mai poti desradecina din limba cu nici unu modu si nici ca trebue se le desradecinezi, déca nu'ti vrei reulu tieu, pentruca de ecs. Horea este nume istoricu, nume concrescutu cu istori'a natiunii romanesci, din care nu vei mai putea face Orea, precum nici din Hora nu vei face ora, nici din hai si, nici din hamu amu etc.

In favórea lui Z s'au adusu intre altele zama, zeru, zelu, zóla, buza, urezu (oryza), com si mai multe nume proprii adoptate definitivu in limba, precum Zoe (femeia), Zabulonu, Zevedeiu, Zorosstru, zodiacu, zefiru, zenitu, apoi chiaru dupa gramatic'a si principiale dlui Ci pariu, aplanezu, fixezu, determinezu, razemu, romaniza, armoniza, urmézu etc. etc.

Qu a fostu batutu de toti din limb'a romanésca afara de dn. Eliadu, s'au invoitu inse cu totii, cá precum K usia si Qu se se scrie asume in numele propriu curatu straine, prin urmare Kaiserfeld se nu se scrie Caiserfeld, nici Königgrätz Coeniggratiu, nici Quäcker, Quasdanovich, se nu se faca Cuaecher, Cuasdanovicin.

Despre e in locu de i la dente, lente, mente, argentu, sene, mene, prende etc. etc. inca a fostu dispute mari, din causa ca mai multi membrii nu se invoiau nicidecum, pentrucá principiulu etimologicu se fia impinsu pana in latinia si pana acolo, in catu se se altereze chiaru acea parte a pronunciarii romanesci, care este comuna tuturoru romaniloru din tóte tierile asiediate intre Dunare, Marea négra, Nistru si Tis'a. Argumentele aduse pro si contra cu acea ocasiune erá fórte interesante, maioritatea inse cumpanì pentru pastrarea in asemenea casuri a pronunciatiunii de astadi, cá adica se se scrie i precum se si pronuncia. Totu asia voiá maioritatea cá o si u se se scrie totu cum se pronuncia in vorbele in care se schimba o in u, de ecs. pocin, putere, pututu, jocu, jucare, jucatu, din causa ca asemenea capritiuri parute a le limbei sunt cerute chiaru de geniulu ei, de eufonia si adesea de prosodia, apoi alte limbi sunt incarcate cu mii de ecsemple de felulu acesta; asia de ecs. in latinesce din ago nu faci nici scrii pret. perf. agi, ci egi, facio feci, nu faci, do dedi, nu dadi, ille illius, nu illeus, is ejus, nu ius etc. etc.

Mare rola au jucatu in decursulu desbateriloru ortografice despre o parte Principia dlui Ciparíu, éra de alt'a cartea titulata Nouvelles leçons sur la science du langage. Cours professé à l'institution royal dela Grand-Bretagne en l' année 1863. Par M. Max Müller professeur a l'université d'Oxford. Traduit de l'anglais. Paris 1867. Acea carte de altmintrea interesanta, era desu citata mai alesu in siedintiele din 7/19 si 9/21 Septembre in contra etimologistiloru prea rigurosi. (Va urmá.)

Blasiu 8 Oct. Nu scimu, cine previne prin diurnalele maghiare opiniunile si convictiunile clerului si poporului nostru cu insinuarea, ca cutare ar' fi doritulu loru. Noi ne tememu de insinuari laterali, fia acele pentru cine voru fi si scimu atata, ca v. capitulu gr. cat. alu Albei Iulie facundu cunoscuta r. gubernio vacantí'a scaunului metropolitanu a rogatu pre in. acelariu in poterea dreptului de alegere celu are constatatu de atata timpu se determine timpulu si din'a, in cari are se se faca alegerea noului archipastoriu. Dreptulu de alegere se póte constata chiaru si de pe la anulu 1579, cu vorbele art. de lege, care suna: „Clerus va lachicus e suo gremio pro Episcopo, quem voluerit eligat per Principem confirmandum etc.“, ad. clerulu romanu se'si aléga de episcopu din sinulu seu pe cine va vre, care va trebui se se confirmeze de catra principe. Dupa aceste cuvinte sile legii ar' fi se se aléga numai unulu, care apoi se se si confirme. Prac'a conservata de atati ani inca vorbesce despre nedisputabiliulu dreptu de libera alegere. Modalitatea alegerii mai de curendu erá, ca fiecare protopopu cu doi preoti lunga sene si dedea votu rile in adunarea alegeriloru si in facia comisariului denumitu, fara restringere, in deplina libertate, si apoi din resultatulu alegeriloru trei insi, cari capatara voturi mai multe se tramitea la Principele, care denumiea pe unulu dintre trei. Acesta se tramitea la S. Seanu de Rom'a, care 'lu acceptá, séu 'lu reieptá, déca nu'lu multiumea cu calitatitile ce le intruniea, in care casu se confirma altulu din Nr. ternariu, care dreptu alu Romei susta pana a'li. Noi credemu, ca r. gubernio ne va midiulori catu mai curendu acestu dreptu, care candu s'ar retrage séu nadusi sub orce pretecsta, ar' vatama in adunculu animilor pe totu romanulu. Asemenea s'ar vatama romanii si cu orce alta modificare arbitraria in scaunulu metropolitanu, de care o legata archidiecesa a Blasiului cá de unu stelpu, pe care odihnesce liniscea sufletésca a respectiviloru credintiosi. — Noi credemu dar', ca locurile mai inalte nu voru denega sub nici unu pretecstu indiumatatiu acestu dreptu alu conscriintiei relegióse a poporului romanu gr. cat. din Transilvani'a; si speramu si dela Maiestatea presnalt'a generositate, ca va dovedi, ca in pretiu de acesa ce s'a facutu nemuritoriu cu redicarea episcopiei Fagarasiului la scaunu metropolitanu, nu va concede a se desbraca acum metropoli'a de dreptulu seu anticu si cá stare. —

— Reverendis. Domnu can. Timoteu Ciparíu a resositu sanetosu. Avemu cu totii si fi pre indetorati pentru onórea ce ni o a facutu cu rarele lui daruri, cu poterea spirituloi si cu destoinici'a de a ne representa cu succesu si cu auctoritate insufletória de respectu, in epoc'a, care se inchina spirituloi. —

Abrudu 8/20 Sept. 1867.

Astadi la amiédi Escelentí'a Sa comisariulu regescu Em. Péchy, concomitatu de numerosi Abrudeni, Bucsumani si Rosieni, sosi la Detunat'a, unde parochulu I. Ciura 'lu primi cu cuventarea urmatória in limb'a romana:

Escelentia!

Poporulu de aici, condusu de omagiala supunere si respectu catra acela, cari representa pré'nalt'a persóna a Maiestatei Imperatesci vine a ve bineventa prin mene.

Deci ve gratulamu fericit'a venire in Muntii apuseni, ca-ci ne aflamu fortunati a saluta pre Escelentí'a Vóstra sanetósa in mediuloculu nostru.

Escelentia! Romanii din acesti munti cá si cei din provincia de multu inseteza de egala indreptatire cu privire la natiunalitatea, limb'a si confesiunile loru; — ei dorescu usiurare de greutatile, dorerile si suferintiele trecutului si ale presintelui, prin urmare ei se simtiescu in-

dreptatiti a astepta cu staruintia: cá frumósele promisiuni facute in atare privintia de catra cei ce conducu nai'a regimului si crosecu sortile popóreloru, se se intrupéze.

Drepto acea mi lau volia a roga pre Escelenti'a Vóstra cá comisiariulu regescu: se ve indurati a elucra la locurile concernente egal'a indreptatire si usiurare conformu acelui robilu conventu, ce Escelentia Vóstra la-ti rostitu odinióra: cumca „veti implini dorintiele romaniloru, in catu ve voru remané romaniitori“, — si intru adeveru romanii preste totu pentru atare generositate — ve voru fi purure multiamitori, — densii ve voru binecuventa stralucitulu nume in eternu, redicandu-ve in animile loru monumente de multiamita mai duraveru de catu bronzulu.

Escelentia! Ddieu ve conduca si mai incolo in pace si cu sanetate, ajutorandu-ve intru tóte a ve ajunge scopulu calatoriei si implini importanta misiune.

Ve multiamimu pentruca v'ati ostenitu a vi sita si muntii nostri spre a ve informa in persóna si a ve convinge despre starea vitrega a locuitoriloru munteni, si apoi conformu starei informatiuni si convingeri ale esopera indestulire justeloru postulate ale acelorasi.

In fine: recomendandu-ne buneloru simtieminte de patronu, ve poftimu din profundulu animeloru nóstre: cá providentia cea pré'nalta pre Escelentia Vóstra la multi ani cu indestulare se ve traiésca!!!

La care Escelenti'a Sa respunse maghiaresce cam asia: Multiamescu munteniloru pentru bun'a primire, si i — asecurezu: cumca dorintiele tuturoru conciviloru de sub regimulu maghiaru fara osebire de nationalitate si religiune li se voru implini, numai densii se siba incredere in regimu; — deci provocu si pre romanii munteni la atare incredere si la conlucrare cu poteri unite la cladirea noului edificiu constitutionalu cu atatu mai vertosu, cu catu cu ambele patrie actu unite fiindu ii — chiama la atare conlucrare. — Se traiésca munteni!

Dupa acea Escelenti'a Sa cercetá cu deamenuntulu Detunat'a acesa marétia, templ'a naturei si urmá prandiulu, sub carele se redicara tosste feliorite, intonandu band'a musicale din Abrudu, si puscaturi nenumerate. — Dupa prandiu Escelenti'a Sa a plecatu catra Rosi'a la Cetate, unde de catra metalurgi fú primitu intr'unu modu surprindietoriu, de acolo apoi in murgitu de séra a descalecatu la Abrudu, unde asemené a avutu primire pompósa, éra dela Abrudu in 9/21 s'a reintorsu catra Clusiu.

Angerolu pacii pre Escelenti'a Sa 'lu conduca pretutindenea se si o — ajute: cá important'a misiune — si sei o póta implini spre multiamirea tuturoru natiunalitatiloru! — A. T.

UNGARI'A Pest'a. A 3-a siedintia tenuta in 2 Oct. inca a tienutu numai $1/2$ óra; in ea s'a facutu cunoscutu resultatulu alegerii comisiuni pentru imprumutulu de 40 milióne cu titulu pentru drumulu de fieru. Una opusetiune facú Madarász, pentruca numerulu deputatiloru nu se afla pe de diumetate si totusi in siediuti'a de eri otarse alegerea comisiuni, calcandu-se ordinea dietala. Cu tóte acestea legislatorii nostri primira tóte de bune cu conventu, ca de ce nu s'a reclamatu eri, candu s'a facutu decisiunea. Cu astfelu de apucatura se face de prisosu ordinea dietala, déca nu are putere ori candu asupra calcatoriloru ei. In fine s'a insarcinatu presiedintiele min. cá se aduca gratularea casei la scinti'a Mai Sale pentru din'a nomelui.

Cas'a de susu totu in obiectulu acest'a decise a se face asemenea. —

In „Budapesti Közlöny“ diurnalulu oficiosu in adeveru a si esitu la lumina unu emisu alu min. de justiti'a, care pe 31 Dec. desfiintieza curtea de casatiune din Clusiu si ordina, ca dela 1a Ian. 1868 se va contopi in tabl'a r. septemvirala dela Pest'a. Pana un'a alt'a inse cu privire la legile si relatiunile de dreptu alu Ardéilului, cari se abatu, in corporatiunea acesa va esercé suprem'a jurisdictiune pentru Ardéilu unu despartiementu deosebitu. Emisulu e din 1a Octobrie 1867, ministriulu, cu concederea prenalta l'a emisu. Póte ca pana a nu decide coron'a asupra unionii Ardéalului cu Ungari'a, care si-a reservat'o siesi oficialminte insintes intregei Europe, dispusatiunea acést'a va avé valórea numai anticipativa. In adeveru trebue se marturisimu, ca ne aflamu intr'o confusione curiósa mai multu de susu in diosu decatu de diosu in susu. Noi basati pe cuvintele regesci, cari nu o iertatu a-le compromite séu a-le neconsiderá, eramu de opiniune, ca dispositiuni fusionistice pentru Transilvani'a pana atunci nu se voru puté luá si luate nu voru avé valóre pana voru fi de facu mai antaiu cause'a unionii, pentru ca de fusione neci prin minte nu ne trecea. Acumu vedemu, ca lucrurile s'au intorsu anapoda si pe dosu, pentruca unionea se predica, se face si facuta, fusionea se constatéza prin asemenea e facuta, fusionea se constatéza prin asemenea e facuta, fusionea se constatéza prin asemenea e

scutésca averea beserice si pe preotu, caci comun'a se vede apriatu suspitiósa de óra-ce nici cu unu preotu nu s'a multiamitu? Consistoriulu inca e la investigatiune. E adeveratu ca preotii suféru multe din diferite parti, éra sinodele nu mai sosescu cá se li regulieze trebile si delaturé necasurile. S'ar insielá acei domni episcopi din diecesele romane, cari ar' crede ca absolutismulu loru are destula intieleptiune si energia cá se inlocuiésca sinodalitatea beserice romane. Toti progresézá, cunóscemu epistol'a lui Eötvös catra primatele Ungariei si respunsulu acestoia care vre se introduca sinodalitatea si in beserica romano-catolica. Chiar' si in Turci'a, Soltanulu a chiamatu pre Fazil Mustafa din esilu, negotiéza cu elu se primésca guvernulu si se introduca reformele constitutionali, candu apoi volnici'a basiloru va desparé cu totulu, va trece la traditiune. Astfelu in tota orientulu Europei, neci unu statu séu institutiune nu va mai remané in absolutismu de catu numai unele din beserice romane."

Noi nu mai avemu de a adauge la cele reflectate de Albina, decatu ca se astépta fórte, cá cas'a buna se se si apere bine de catra competenti. — R.

Discursulu

D. A. Papiu Ilarianu,

rostitu la redeschiderea curtei de casatiune si justitia.

(Inchiaiare.)

2. „Modolu urmarirei. Modulu urmarirei civile a functionariloru administrativi cauta a fi regulatu astfelu incatu, de o parte, interesele cetatianiloru se fia asicurate, dara de alta parte, positiunea si autoritatea necesaria a functionariloru inca se fia garantate contra pasiuniloru, contra nescintiei si simplicitatei particulariloru, cari adesecori in esacta indeplinire a legei, ar' puté se nu véda decatu vatamarea intereseloru loru private. Unu functionariu administrativu prin chiaru natur'a functiunei sale póte se causeze nemultiamiri, se atinga interese private, cu unu cuventu se'si faca inamici; lasatu la discretiunea particulariloru, adesecori chiaru indeplinirea datoriei ar' dá ocasiune pasiunei si nescintiei de a-i intentá o multime de actiuni neintemeiate. Urmarea firésca a unei asemenea stari de lucruri ar' fi sdruncinarea a tóta autoritatea administratiunei publice; positiunea functionariloru ar' devení nesuferita; multi din ei spre a nu se espune la urmariri, fia chiaru neintemeiate dara neincetate, adesecori s'ar sbtiené dela mesurele administrative cele mai folositóre.

„Trebue garantia contra acestoru inconveniente.

„Aceste garantii, in faci'a constitutiunei si legiloru nóstre nu potu fi altele, decatu totu cam aceles cari legiuitorulu le-a luatu pentru urmarirea civila a judecatoriloru. Acestea sunt: 1. Nu tribunalulu de prim'a instantia, ci curtea de apelu séu curtea de casatiune, se pronuncia asupra actiunei recursoria civile. 2. Curtea inainte de tóte se pronuncia asupra admisibilitatei actiunei, si numai in casu candu actiunea se declara admisibile, se intre in fondulu cestiunei. 3. Actiunea declarandose neadmisibila, urmaritoriulu se condamna la amenda. 4. Numai dupace se declara admisibilitatea actiunei, se ci téza judecatorulu. 5. Déca dupa infacisiare, urmarirea se gasesce nefundata, partea urmaritóre se condamna la amenda si la daune de interese. Nu e neci o ratiune, juridica au politica, pentru cá garantiele luate cu stat'a intieleptiune pentru membri partei judecatoresci, se nu se ia si pentru agentii puterei executive dupa ce autorisatiunea prélabila si jurisdictiunea administrativa a consiliului de statu a cadiutu. Asemene garantii cu statu sunt mai indispensabile pentru functionarii administrativi, ca ei astadi, agenti ai puterei executive, sunt, si cu dreptu cuventu, supusi jurisdictiunei esclusive a puterei judecatoresci.

II. Responsabilitatea judecatoriloru.

„Vorbiu mai multu despre responsabilitatea functionariloru administrativi, din causa ca ne lipsesce inca o lege speciale.

„Responsabilitatea judecatoriloru numai catu o voiu atinge; ea este statu de claru si statu de bine regulata prin legile nóstre.

„Responsabilitatea criminale. Dupa procedur'a criminale (art. 491 etc), judecatorii, cá si ceilalti functionari, pentru crime si delicte comise afara din functiune, se urmaresc si se judeca conformu legei comune, inconoscinduse simplu ministrulu justitiei.

„Incatu pentru crime si delicte comise in esercitiulu functiunei, judecatorii se urmaresc si se judeca de curtile de apelu séu de curtea de casatiune, dupa distinctiunele ce face legea; si dupa unu modu de procedura stabilitu astfelu, incatu nici delictulu se nu remana nepedepsitu dara nici autoritatea séu chiaru inocenti'a judecatorului, espusa séu compromisa.

„Responsabilitatea civila. De asemenea, procedura civila (art. 305 sec.) regulézа in speciale responsabilitatea si urmarirea civile a judecatorului. Ea arata atatu casurile cata si modulu acestei urmariri. Principiulu fundamentale este totu art. 998 si urmatorii din codicele civile, asia inse ca judecatoriulu, afara de casurile anume determinate prin lege, nu póte fi urmaritu pentru o simpla eróre de dreptu, déca nu e comisa din fraude séu dolu, séu déca nu constitue acea culpa grava si nescusabile, quae dolo sequiparatur. Déca culp'a e atatu de grava, in catu se se asemene cu dolulu, acést'a e o cestiune de apretiare a judecatorului, o cestiune de fapto.

„Responsabilitatea disciplinaria. Nu mai pucinu intieleptiesce si bine a regulatu legiuitorulu nostru (legea organ. judecatorésca) si responsabilitatea disciplinaria a judecatoriloru.

„Aceste trei capete de legi de abia mai lasa ceva de doritu spre a puté avea o magistratura démna de acestu nume.

„Atatu avemu se dicu astadi despre responsabilitatea functionariloru administrativi si judiciari.

„Insinte de a terminá cauta se marturisimu unu fapto, ca responsabilitatea functionariloru, chiaru si a celoru judecatoresci, pe langa tóte bunele legi de urmarire ce avemu in privirea acestoru din urma, lasa inca multu de doritu in Romani'a.

„Causele reului sunt multe, noi nu vomu atinge decatu acele ce ni se paru mai principale.

„Nu lipsesce o buna lege de admisibilitate, credemu ca e neaperatu a se introduce cu o óra mai nainte ecsamenele de admisibilitate in functiunile judecatoresci. Concursului si esamenelor avemu de a multiamí escelent'a greéa ce face ornamentulu acestei curti. Corpulu advocatiloru romani dejá numera in sinulu seu atati jurisconsulti destinsi, si cine ar' puté contesta folósele unoru cosamene scrióse pentru cei fara diplome. Acéa ce s'a gasitu bunu si folositoru pentru grefe, e indispensabilu pentru magistrati. Ministrulu, dupa o asemena lege de admisibilitate, n'ar numí in functiuni judecatoresci decatu ómeni cari ar' fi sustienuti prob'a juridica inainte comisiunei permanente si neatarnate. Cu chipulu acest'a, ar nainta sciinti'a s'ar incuragiá scólele de dreptu si ar' cresce numerulu juristiloru si ar' scadé glót'a postulantiloru, numai astfelu magistratur'a ar' ajunge démna de acestu nume, démna de incredere si stim'a cetatieniloru. Principiulu de inamovibilitate, inscrisu in legi, dara inca neaplicatu preste totu, numai in acestu chipu n'ar mai inspira nimenui nici o temere, din contra, lumea ar' vedé atunci in neamovibilitatea judecatoriloru un'a din garantiele cele mai tari ale independintiei justitiei. Dreptulu de numire a judecatoriloru neamovibili ar' puté fi temperatu, cá in Belgi'a, prin presentarea unei liste de candidati din partea consiliieloru judetiene, candidati cari nu ar' puté fi luati decatu din numerulu celoru declarati admisibili conformu legei.

„Astfelu, legea de admisibilitate ne ar' dá judecatori capabili, legea de neamovibilitate ar' garantá independinti'a, éra responsabilitatea ar' asigurá moralitatea justitiei. Atunci fiecare ar' tiené cu taria la dreptulu seu, datori'a si ar' implini-o cu scumpetate, atunci responsabilitatea nu ar' mai fi o litera mórta, ci ar' fi sanctiunea reala si necevitabila a datoriei.

„Dreptu, datorie si respundere, mari, minunate cuvinte, tu treime mantuitóre a tierei, basa unica a justitiei, o timpulu se ajungi, cauta se ajungi unu factu, unu adeveru neperitoriu in Romani'a, dá, se nu avemu indoiéla, justitia va fi un'a din gloriele principali ale domniei lui Carolu I."

D. presiedinte, a respunsu la discursulu dlui procuroru generalu, in terminii urmatori:

„Domnule procuroru generalu!

„Cunóscetí ca in toti anii la redeschiderea siedintieloru curtei dupa vacantii, in urm'a discursului de reintrare ce se pronuncia de on. ministeriu publicu cu ocasiunea acestei solemnitati, urméza cá respunsu si unu discursu din partea dlui primu presiedinte, in conformitatea art. 82 din legea organica a acestei curti; acést'a precum ve aduceti aminte s'a observatu cu esactitate in anii trecuti; de asta data inse, pentru prim'a óra, o declaru cu parere de reu, se va derogá la acésta regula din causa, ca discursulu dvóstre fiindu'mi comunicatu numai la 12 ale curentei sér'a, mi a lipsitu chiaru timpulu materialu pentru studiulu unei materii atatu de scrióse.

„Astfelu dara in lips'a atatu a dlui primu presiedinte catu si a dloru presiedinti de sectiuni fiindu chiamatu de dreptu cá membru mai vechiu alu acestui inaltu corpu la onórea de a ocupá intr'unu modu fórte provisoriu si cu totulu momentanu fotoliulu presidentialu, me voiu margini in pucine cuvinte a ve multiamí, domnule procuroru generalu, in numele curtei, pentru savantulu discursu pre care l'amu ascultatu cu totii cu o viua satisfacere si care se va conservá in archivele curtei; felicitanduve mai vertosu pentru alegerea unei materii atatu de importante si de unu interesu publicu necontestatu, pre care a'ti sciutu a o tractá cu stat'a elocuentia si eruditione, si care, nu me indoiescu, va face obiectulu unei scrióse preocupari a camerei nóstre legislative viitóre. Astfelu voiu terminá, domniloru, declarandu deschise siedintiele curtei pre urmatoriulu anu judiciariu 1867—1868."

Siedinti'a s'a inchisu la $1^1/_4$ óra dupa amiédi si d. presiedinte a declaratu ses. anului judiciaru 1867 si 1868 deschisa. —

Cronica esterna.

Despre afer'a Garibaldiana si despre starea lucrariloru in Itali'a domnesce o contradicere si o confusiune, care presupune, ca lucrurile stau altfelu de cum se strecura prin diurnale. Positivu se scie atat'a, ca loi Garibaldi i-a succesu a fugí din Caprer'a si a ajunge pana la Livorno, unde inse fù prinsu de catra deregatorii si straportatu érasi la Caprer'a, unde se vighiza de 4 corabii. Intr'acea se scrie, ca cete de insurgenti orucesce provincí'a papala Viterbo si ca si Garibaldiani ar' fi intratu preste granitia pe teritoriulu papalu, ér' organele oficiale din Florenti'a deminta acésta scire, pretindiendu, ca numai unu numeru micu fara arme a trecutu preste granitia. Cu tóte acestea situatiunea e incordata, fiinduca se scrie chiaru din Rom'a din 2 Oct., cumca 4 bande de Garibaldiani au trecutu granit'a si au luatu pusetiune destula de tare. Departarea Papii la Civita Vechia se deminte. —

Min. de esterne Rattazzi a pretinsu dela Franci'a, care si adunase trupe la Toulonu, cá in caso periculosu se alerge spre aperarea Papei, cá se si retraga trupele de acolo si cerú revisiunea conventiunii de Sept. din causa, ca altfelu pusetiunea lui e critica. Inse cu mediloce morale séu diplomatice caus'a Romei nu se va puté deslegá, apoi cu greu se va resolva si Napoleonu la vreo infrenare a Italiei, candu ar' urgita resolvarea causei Romii prin modificarea conventiunei. — Una crise mare se insinua si pe orisonulu aliantieloru, déca Itali'a vine in incordare cu Franci'a. —

Scirile mai prospete anuncia, cumca insurgentii au ocupatu mai multe localitati mici in statulu papalu si ca amenintia o insurectiune si in Rom'a. Regimulu Italiei a concentratu preste 50.000 trupe la granitiele papale si nepotendu domoli focula armat'a papei, care invinse pe insurgenti in vreo cateva locuri, va pasi preste granitia si apoi cine scie, déca va mai repasi fara silla din partea Franciei séu fara escarea vreunui resbelu europénu. Arestari pana acum, s'au facutu cu sutele si inca totu nu mai inectéza. Guvernulu italianu a acordatu liferarea de 300.000 pusci ce acu pentruca pórta frica, ca-i va cresce focula preste capu, de acéea Itali'a face presiune la Napoleonu pentru schimbarea conventiunii din Sept. Solulu Italiei Nigra s'a si dusu la Biaritz la imperatulu.

FRANCI'A. Una brosiura nóua, care deafasiura tóte avantagiele unei campane preste érna, face mare impresiune si cu tóte ca demintinduse auctorele voru si slabi predicerea, totusi lasa unu credimentu dupa sene, ca cris'a unui resbelu nu e departe, care va intrunf apusulu cu orientulu.

„Monitorulu“ Franciei scrie, ca in Rom'a pana acum nu s'a ivitu nici o nemultiumire si ca trupele papei s'au aratatu resolute a si implini detori'a candu sosiea bandele revolutionarie. Scirile private sosite din Itali'a descoperu, ca in Florenti'a se arestara preste 500 persone si arestarile inca totu nu mai incetéza si barbatii ce vorbescu pentru astemperu capeta sisuri si li se respunde cu pistóle incatu a curesu sange chiaru si in Genua, unde o proclamatiune a prefectului pentru linisce din 26 prodose efectu contrariu, fiindcea suptu conducerea lui Cantice, ginerele lui Garibaldi, se facù o tavatura infricosiata impuscandune in ceî ce predicá pacea, pana candu militi'a si gendarmii incepura a da in carne la resistenti. Pretutindeuca se facu arestari. Et! dar' o natiune intréga nu se póte domoli cu arestari. —

Bibliografia. Cestiunea prinsoriloru.

Ne place a crede, cumca cititorii Gazetei nu voru fi uitatu impartasirile nóstre facute in an. trecutu despre starea prinsoriloru si a temnitieloru, precum si ca noi pe acelesi le-amu reprodusu dupa unu cielu de articuli publicati de dn. Emilu Tauffer in „Kol. Közlöny“.

Déca mai este vreunu criteriu, dupa care calatoriulu luminatu se póta dejudeca starea nu de cultura, ci de barbaria, in care inca totu mai órbeca popórale acestoru tieri, apoi acelasi se póte gasi de sigura in locurile de prinsóre. Cu atatu mai virtosu credemu si noi, ca ne implinimu din nou o datorintia sacra catra umanitate si catra patria, déca vomu reflecta nu numai pe connationalii, ci si pre toti compatriotii nostrii fara distinctiune la unu altu productu literariu inspiratu de cele mai nobile simtiemente patriotice. Acelasi este cartea dlui Augustinu Polszky si Emilu Tauffer titulata: „Cestiunea inchisoriloru, trecutulu, teori'a si starea de facia a ei*). Acea carte castigase in anulu trecutu primulu premiu alu academiei maghiare, éra estimpu se tipari in Pestea si este lusta din mana in mana de catra toti aceia carii sciu, ca chiaru valórea politica a unui poporu este judecata dupa gradulu in care elu adópta séu cespinge institutiuni umanitarie. In acésta privintia chiaru absolutismulu celu de diece ani a rusinatu pe acelu constitutionalismu, cu care multoru ómeni le place a se ingansa. Absolutismulu incai arastase bun'a vointia de a reforma temnitiele, a le tiené mai curate ei — a face din ele cate o scóla de corectie morala din ceea ce fusesera scóle de crime. Intrebati chiaru pe functionarii cati au sierbitu sub ambele sisteme, o scimu inse cu totii, ca temnitiele dela 1861 au recadutu in spurcatiunile de mai nainte. Auctorii susu citatei carti se ocupa de mai multi ani cu studiulu cestiunii prinsoriloru; ei o au cercetatu atatu in teoria catu si in pracsa mai anteiu in tieri straine au visitatu apoi prinsorile din Ungari'a si Transilvani'a, pe unde inse au intempinatu iórte pucine reforme, ou atatu mai multa corruptiune morala, calamitate si avilire fisica. Auctorii au purcesu si mai departe, pentruca vediendu cumca diaristic'a din patria la acésta cestiune umanitaria cu destula nepasare, au inceputu ei insii a publica in anii din urma o soma de articuli in cestiunea prinsoriloru, folosindu spre acestu scopu colónele dela vreo cinci foi periodice maghiare. Celu care cunósce din esperientia pe publicurile cititóre din acestea tieri, isi va face curendu o idea despre gradulu in care anume dnii Polszky si Tauffer se voru fi apropietu catra scopulu loru. Pe la noi ideile cele mai salutarie trebue se fia repetite de diece mii de ori, pentrucá se strabata la o mie de urechi. In catu pentru diarie, apoi scimu ce articolii cei mai bine scrisi, cei mai seriosi, cei mai departe petrundietori séu nu sunt cititi nicidecum, séu ca se citescu numai cá se vie ómenilorù somnulu mai curendu, éra apoi cum s'au cititu asia au si fostu uitati. Eca pentruce auctorii isi adunara ideile si opiniunile loru despre sistemele de prinsori intr'o carte, care a meritá sa fi premiata la loculu anteiu. Acum nu tatu a fi premiata la loculu anteiu. Acum nu tatu a fi premiata la loculu anteiu, numai ómenii de specialitate, precum judecatorii, advocatii, membrii corpuriloru legislative, politianii si a., ci si oricare altu compatriotu luminatu si a., ci si oricare altu compatriotu luminatu si a., ci si oricare altu compatriotu luminatu